

УДК 347.962

ГЕНЕЗИС ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОРГАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ

Боровицький О. А.

Сьомий апеляційний адміністративний суд, Україна, Вінниця

o.borovytskyi@donnu.edu.ua

На підставі аналізу положень міжнародних і європейських стандартів, національного законодавства досліджено генезис закріплення та забезпечення через створення спеціальних незалежних органів принципу незалежності суддів в законодавстві України.

Доведено, що незалежність суддів стосовно як влади, суспільства в цілому, так і сторін будь-якої судової справи як основний принцип верховенства права є гарантією належного та законного здійснення прав та свобод, поваги до прав людини та неупередженого застосування права.

Обґрунтовано, що належним методом гарантування незалежності суддів є створення незалежного органу, значну частину чи більшість складу якого мають становити судді, що матиме вирішальний вплив на відбір, призначення та підвищення суддів на посаді.

Ключові слова: принцип незалежності, незалежність, суддя, Вища рада юстиції, Вища рада правосуддя.

Боровицький А. А. Генезис правовых основ деятельности Высшего совета правосудия как органа обеспечения

независимости судей / Седьмой апелляционный административный суд, Украина, Винница.

В статье на основании анализа положений международных и европейских стандартов, национального законодательства исследован генезис закрепления и обеспечения по средствам создания специальных независимых органов принципа независимости судей в законодательстве Украины. Доказано, что независимость судей как от власти, общества в целом, так и от сторон любого судебного спора как основной принцип верховенства права является гарантией должного и законного осуществления прав и свобод, уважения к правам человека и непредвзятого применения права. Обоснованно, что надлежащим методом гарантирования независимости судей является создание независимого органа, значительную часть или большинство состава которого должны представлять судьи, имеющего решающее влияние на отбор, назначение судей и повышение их в должности.

Ключевые слова: принцип независимости, независимость, судья, Высший совет юстиции, Высший совет правосудия.

O. A. Borovytskyi Genesis of the legal foundations of the activities of the High Council of Justice as a body to ensure the independence of judges / Seventh Appeal Administrative Court, Ukraine, Vinnitsa.

Based on the analysis of the provisions of international and European standards and national legislation, the genesis of consolidation and ensuring through the creation of special independent bodies the principle of the independence of judges in the legislation of Ukraine is investigated.

It is proved that the independence of judges in relation to both the authorities, society as a whole, and the parties to any court case, as the

basic principle of the rule of law, is a guarantee of the proper and legal exercise of rights and freedoms, respect for human rights and the impartial application of law.

It is substantiated that the proper method of ensuring the independence of judges is to create an independent body, a significant part or majority of which should be judges, to have a decisive influence on the selection, appointment and promotion of judges.

Key words: the principle of the independence, an independence, a judge, the High Council of Justice.

Вступ. Як зазначається в Київських Рекомендаціях ОБСЄ щодо незалежності судової системи в країнах Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії (23-25 червня 2010 р.), незалежність судочинства виступає невід'ємною складовою верховенства права і демократії та права на справедливий судовий процес. На необхідності розгляду незалежності судової влади в якості однією з основ верховенства права наголошує і Європейська асоціація суддів (вступ Статуту суддів в Європі (Європейська асоціація суддів, 1997 р.), відповідно, посилення незалежності судової влади підвищує гарантії забезпечення захисту прав людини від зазіхань з боку держави або інших груп тиску.

Актуальність дослідження проблем суддівської незалежності не викликає сумнівів, виходячи із положень Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р., які встановлюють засади її забезпечення. Відсутність реальної незалежності суддів в т.ч. стала причиною прийняття Закону «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16.10.2019 р.

На жаль, судова влада в Україні знаходиться в умовах, коли вона постійно вимушена доводити своє право на існування, протистояти могутньому громадському і політичному тиску.

На сьогодні існує велика кількість стандартів щодо незалежності судової системи, суддів, що в деяких аспектах збігаються між собою, але всі вони розроблені міжнародними експертами і затверджені міжнародними організаціями, а не підготовлені органами, що складаються з суддів.

Більшість європейських стандартів з питань правосуддя не є фактично обов'язковими, але, як представляється, формування таких «м'яких» зобов'язань для держав виходить з того, що «незалежність суддів гарантується відповідно до положень Європейської конвенції про права людини, стаття 6 якої гарантує право на незалежний та неупереджений суд, та конституційних принципів» (Принцип 1.2 Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (94) 12 щодо незалежності, ефективності та ролі суддів), які вже створили для держав юридичне зобов'язання.

Проблема забезпечення незалежності суддів набула досить ґрунтовного висвітлення у науковій юридичній літературі. Вчені досліджують як зміст і складові елементи цієї фундаментальної правової засади, так і окремі аспекти її практичної реалізації (В.В. Городовенко, Л.М. Москвич, О.М. Овчаренко). Різні аспекти організаційного забезпечення діяльності судів вивчали такі вчені, як: О.Д. Гуменний, К.Ф. Гуценко, Р.В. Ігонін, С.В. Ківалов, Р.І. Кирилюк, Ю.О. Косткіна, О.В. Курганський, І.Є. Марочкін, Д.В. Приймаченко, Н.В. Сібільова, А.О. Селіванов, А.А. Стрижак, О.М. Тарасишина, Н.С. Юзікова. Питання правового статусу Вищої ради юстиції досліджувалися І.В. Назаровим, С.О. Халюком, О.В. Гончаренком, особливості її формування В.М. Колесниченком, ґрунтовний аналіз

статусу Вищої ради юстиції як органу контрольної влади та перетворення її на Вищу раду правосуддя проведений Опаленком Д.А.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є визначення на підставі аналізу положень міжнародних і європейських стандартів, національного законодавства генезису закріплення та забезпечення через створення спеціальних незалежних органів принципу незалежності суддів в законодавстві України.

У процесі аналізу досліджуваного питання використано відповідні загальнонаукові методи наукового пізнання. Серед них слід виокремити формально-логічний метод, що застосовується під час аналізу положень міжнародних і європейських стандартів у сфері правосуддя щодо закріплення принципу незалежності суддів та судової влади; історичний метод при визначенні генезису закріплення та забезпечення через створення спеціальних органів принципу незалежності суддів в законодавстві України.

Виклад основного матеріалу статті. Основні принципи щодо незалежності правосуддя, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, передбачають, що незалежність судових органів гарантується державою і закріплюється конституціями або законами країни. Усі державні та інші установи зобов'язані поважати незалежність судових органів і дотримуватися її [1]. Аналогічно Консультативна рада європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судової влади та незмінюваності суддів (далі – КРЄС) у Висновку № 1 (2001) вказує, що незалежність судової влади повинна гарантуватися національними стандартами на найвищому рівні.

В своїй Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітет Міністрів Ради Європи ще раз наголосив, що незалежність суддів та судової влади - це основний принцип верховенства права, який має бути закріплений на найвищому правовому рівні держав-членів (п.4), що зовнішня незалежність не є прерогативою чи привілеєм, наданим для задоволення власних інтересів суддів, а надається в інтересах верховенства права та осіб, які домагаються та очікують неупередженого правосуддя (п.11) [2, с.43].

Європейська хартія про статус суддів, прийнята у 1998 році Радою Європи [3], виходячи з того, що незалежність суддів є необхідною для зміцнення верховенства права передбачає у п.1.3, що «щодо кожного рішення стосовно відбору та призначення судді на посаду, підвищення по службі або припинення його повноважень, законом має бути передбачено втручання органу, незалежного від виконавчої та законодавчої влади, у складі якого щонайменше половина членів - судді, обрані їх колегами, і в якому було б гарантовано якнайширше представництво суддівського корпусу». Далі відповідно у пунктах 2.1, 3.1 та 4.1 визначається, що такі рішення приймаються або безпосередньо таким органом, або на підставі його пропозиції, рекомендації, або за його згодою, або на підставі його окремої думки.

В Пояснювальній записці до Хартії зазначено, що таке формулювання пункту 1.3 повністю враховує певні відмінності в національних системах і дає можливість передбачити варіанти відтворення незалежного органу, який візьме на себе повністю відповідальність за формування суддівського корпусу до обов'язковості отримання його думки політичним органом, що офіційно відповідає за призначення чи припинення повноважень суддів. Крім того, для уникнення ризику партійно-політичного

упередженого ставлення до призначення та ролі суддів Хартія наголошує, що судді до складу такого органу, мають обиратися суддями на таких підставах, щоб «необхідна незалежність цього органу виключала можливість обрання або призначення його членів політичною структурою, що належить до виконавчої або законодавчої влади» [4, с.33].

Треба зазначити, що альтернативний проєкт Хартії передбачав вимоги щодо всього складу такого органу і наголошував на необхідності входження до нього також представників виконавчої і законодавчої влади, інших фахівців з певним досвідом роботи в галузі правової системи для збереження балансу і підтримання політичного плюралізму [4, с.40].

Велика хартія суддів від 17 листопада 2010 року у пункті 13 передбачає, що для забезпечення незалежності суддів у кожній державі створюється судова рада чи інший спеціалізований орган, незалежний від законодавчої та виконавчої влади, наділений широкими повноваженнями з усіх питань щодо статусу суддів, а також щодо організації, функціонування та репутації судових інституцій. До складу ради входять або винятково судді, або більшість складу ради становлять судді, обрані іншими суддями [5].

Дане положення відтворює пункт 2(с) Рекомендації (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» від 13.10.94 р. [6]: «...Орган, уповноважений приймати рішення щодо обрання та кар'єри суддів, повинен бути незалежним від уряду та адміністративних органів. Для гарантії незалежності цього органу мають бути запроваджені такі положення, як, наприклад, нагляд за тим, щоб його члени призначались судовою владою, і щоб орган самостійно приймав рішення про власні правила процедури».

У Висновку № 10 (2007) КРЄС щодо судової ради (КРЄС використовує цей термін (Council for the Judiciary) як загальний для всіх органів, яким довірено захищати незалежність суддів) на службі суспільства зазначено, що судова рада повинна становити собою автономний орган судової влади, що уможлиблює здійснення індивідуальними суддями своїх функцій незалежно від будь-якого контролю з боку виконавчої і законодавчої влади та без неправомірного тиску зсередини судової системи. Судова рада зобов'язана уникати будь-якого зовнішнього тиску політичного, ідеологічного чи культурного характеру, гарантувати необмежену свободу суддів вирішувати справи безсторонньо, відповідно до їхнього сумління та тлумачення фактів відповідно до чинних правових норм. Відповідно неприпустимо, щоб судова рада обмежувалася іншими органами у своїй автономії визначати власні процедури діяльності та питання, що виносяться на її розгляд [7].

Слід зазначити, що на момент проголошення України незалежною і суверенною державою, основним законом, що визначав суспільно-політичний устрій України, була Конституція Української РСР, прийнята 24 квітня 1978 р., стаття 153 якої зазначала, що судді є незалежними й підкорюються тільки законам. Незалежність суддів забезпечувалась їх виборністю. Вони були відповідальні перед виборцями або органами, що їх обрали, звітували перед ними й могли бути ними відкликані у встановленому законом порядку (ст. 150 Конституції УРСР). Такий порядок був передбачений Законом Української РСР «Про судоустрій України» від 5 червня 1981 р., в статті 12 якого закріплювався принцип незалежності суддів. Цим же законом передбачалась недоторканність суддів (ст. 62) та можливість притягнення їх до дисциплінарної відповідальності (ст. 63). Закон не передбачав утворення органів суддівського врядування та

суддівського самоврядування, які б забезпечували незалежність суддівського корпусу.

Верховною Радою України 28 квітня 1992 р. була схвалена «Концепція судово-правової реформи в Україні», що передбачала створення гарантій незалежності судових органів від впливу законодавчої та виконавчої влади, підвищення ролі суду, його значення в державі та суспільстві. На реалізацію цієї Концепції 15 грудня 1992 р. був прийнятий Закон України «Про статус суддів», в статті 3 якого зазначається, що «судді у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежними, підкорюються тільки законові і нікому не підзвітні» [8]. Глава III цього Закону закріплювала гарантії незалежності суддів. Для забезпечення формування судового корпусу, здатного кваліфіковано, всебічно та неупереджено здійснювати правосуддя на професійній основі створювалися кваліфікаційні комісії суддів. Для визначення рівня професійної підготовленості суддів та розгляду питань їх дисциплінарної відповідальності окремо створювалися атестаційно-дисциплінарні комісії. Отже, з'явилися спеціальні органи, діяльність яких безпосередньо стосувалась формування суддівського корпусу та контролю за рівнем його професійної підготовленості.

Але законодавча основа діяльності таких органів була створена тільки згодом, коли 2 лютого 1994 р. був прийнятий Закон України «Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України», яким закріплювався правовий статус кваліфікаційної комісії суддів як органу, що створений для забезпечення формування судового корпусу, рівня професійної підготовленості суддів та розгляду питань їх дисциплінарної відповідальності. На підставі цього Закону були внесені відповідні зміни до Закону України «Про статус суддів», де також вперше

з'являється окремий розділ, присвячений органам суддівського самоврядування.

З прийняттям Конституції України 28 червня 1996 р., в якій зберігся принцип незалежності і недоторканності суддів (ст. 126), змінився підхід до формування суддівського корпусу в державі. Правосуддя повинні були здійснювати професійні судді, які призначалися на посаду за рекомендації кваліфікаційної комісії суддів (ст. 127). Стаття 130 Конституції України закріплювала положення про суддівське самоврядування. А стаття 131 передбачала утворення нового органу в системі правосуддя – Вищої ради юстиції, до відання якої належить: 1) внесення подання про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад; 2) прийняття рішення стосовно порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності; 3) здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів Верховного Суду України і суддів вищих спеціалізованих судів та розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів апеляційних та місцевих судів, а також прокурорів. Як зазначає І.В. Назаров «гарантування громадянам права на розгляд їх справ компетентним, незалежним і неупередженим судом потребує створення органу, який взяв би на себе відповідальність за формування високопрофесійного суддівського корпусу. Виникнення Вищої ради юстиції в Україні стало кроком вперед на шляху реалізації демократичного порядку формування останнього» [9, с. 3].

Поява такого органу державної влади, статус якого закріплено в статті 131 Конституції України, є цілком виправданою та обґрунтованою, заснованою на світовій практиці, адже у багатьох країнах світу існують аналогічні органи (наприклад, Вища рада магістратури у Франції, Італії, Португалії, Румунії; Генеральна рада судової влади в Іспанії; Національна Судова Рада в Хорватії; Вища

рада юстиції в Албанії), які покликані забезпечити формування професійного й відповідального суддівського корпусу, гарантування його незалежності при здійсненні правосуддя. Такі органи, як стверджує І.В. Назаров, «вже тривалий час виступають гарантом незалежності суддів та органів, що формують суддівський корпус у Франції, Італії, Іспанії, Португалії. На шлях створення й використання подібного інституту стали також країни, що розвиваються: Молдова, Польща, Болгарія, Румунія та інші, де такий орган забезпечує реалізацію міжнародних принципів щодо незалежності суддів, їх відбору, професійної підготовки, статусу тощо» [9, с. 3].

На реалізацію відповідних положень Конституції України щодо здійснення правосуддя 15 січня 1998 р. був прийнятий Закон України «Про вищу раду юстиції», в статті 1 якого визначалось, що «Вища рада юстиції є колегіальним, незалежним органом, відповідальним за формування високопрофесійного суддівського корпусу, здатного кваліфіковано, сумлінно та неупереджено здійснювати правосуддя на професійній основі, а також за прийняття рішень стосовно порушень суддями і прокурорами вимог щодо несумісності та у межах своєї компетенції про їх дисциплінарну відповідальність» [10].

На думку Д.А. Опаленка «Вища рада юстиції є особливим органом контролю, оскільки вона відповідає за формування незалежного високопрофесійного суддівського корпусу, здатного кваліфіковано, сумлінно та неупереджено здійснювати правосуддя, а також за прийняття процесуальних правових рішень. Функція контролю визначається стосовно суддів усіх рівнів судової влади, у тому числі суддів Верховного Суду України і вищих спеціалізованих судів» [11, с. 4]. Цю думку підтверджує і В.М. Колесниченко, який стверджує, що «Вища рада юстиції є органом, належним до системи стримувань і противаг, виконує контрольні функції з метою

унеможливлення втручання виконавчих та законодавчих органів у суддівську діяльність. Фактично Рада є своєрідним буфером між законодавчою і виконавчою владою, з одного боку, і судовою – з іншого» [12, с. 20].

Таким чином, Вища рада юстиції набула конституційно-правової природи, не віднесена до жодної з гілок влади, не є суддівським органом, не відповідає за проходження суддями суддівської кар'єри, що відноситься до повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів. За висловом В.М. Колесниченка «...питання статусу цього державного органу... залишається дискусійним, оскільки європейська модель формування суддівського корпусу не допускає існування одночасно двох вищих незалежних спеціальних органів. Як правило, в країнах Європи існує єдиний вищий конституційний орган..., відповідальний за формування суддівського корпусу, який утворює допоміжні (робочі) органи, необхідні для реалізації покладених на нього завдань» [12, с. 20].

Конституційні положення щодо здійснення правосуддя стали підґрунтям для нового Закону України «Про судоустрій України», що був прийнятий 7 лютого 2002 р., в статті 14 якого були закріплені гарантії незалежності суддів, одним із забезпечення яких став особливий порядок призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення суддів. Розділ IV вказаного Закону закріплював правовий статус і повноваження кваліфікаційних комісій суддів, завданням яких є «забезпечення формування корпусу професійних суддів, здатних кваліфіковано, сумлінно і неупереджено здійснювати правосуддя, шляхом відбору і рекомендування осіб для зайняття посади професійного судді та визначення рівня фахової підготовленості професійних суддів, а також розгляд питань про дисциплінарну відповідальність суддів та щодо надання висновків

про звільнення судді з посади» [13], що, практично, співпадало із визначенням Вищої ради юстиції згідно статті 1 Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 р.

Закон України «Про судоустрій України» від 07.02.2002 р. було скасовано прийняттям нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (07.07.2010 р.), де принцип незалежності суддів відповідно до статті 47 забезпечувався, зокрема, особливим порядком призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення судді. Для цього в системі судоустрою створюється постійно діючий орган – Вища кваліфікаційна комісія суддів, до повноважень якої відносяться ведення обліку та відбір кандидатів на посади суддів, надання Вищій раді юстиції рекомендацій щодо призначення, обрання та звільнення суддів, а також проведення дисциплінарного провадження щодо представників суддівського корпусу.

Включення норм про статус Вищої ради юстиції до розділу VIII «Правосуддя» Конституції України, який безпосередньо присвячений загальним засадам діяльності та функціонування судової влади, відсутність у вказаних вище законодавчих актах окремих положень щодо Вищої ради юстиції, знов підтверджує її статус як відокремленого, вторинного стосовно судової гілки влади державного органу, що займає особливе становище серед інших органів держави.

В свою чергу, І.В. Назаров визначає Вищу раду юстиції, виходячи з її повноважень, як «державний незалежний контрольний орган, що перевіряє результати діяльності кваліфікаційних комісій суддів з добору й рекомендації кандидатів на посаду судді, контролює обґрунтованість притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, здійснює дисциплінарне провадження стосовно суддів у випадках, передбачених Законом. При цьому Рада юстиції

покликана не лише забезпечувати добір кандидатів на посади суддів, а й бути гарантом їх незалежності при відправленні правосуддя» [9, с. 15].

В.І. Шишкін також наголошує на призначенні Вищої ради юстиції забезпечувати незалежність суддів від можливого тиску представників державної влади, проявів корпоративності у формуванні суддівського корпусу [14, с. 86].

12 січня 2015 р. Президент України П.О. Порошенко підписав Указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», метою якої є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Дана Стратегія передбачає 62 реформи і програми, серед яких судова реформа є однією з восьми пріоритетних, що «зумовлено необхідністю утвердження справедливого та неупередженого суду в Україні, створення дієвого механізму судового захисту прав і свобод людини та громадянина на засадах верховенства права, повернення довіри до судової влади з боку українських громадян, а також реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» [15]. Метою судової реформи є реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципів верховенства права і забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справ незалежним та неупередженим судом. Реформа має забезпечити функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейській системі цінностей та стандартів захисту прав людини. В Стратегії зазначається, що на першому етапі реформи буде проведено невідкладне оновлення законодавства, спрямоване на відновлення довіри до судової влади в Україні; а на другому етапі відбудуться системні зміни в

законодавстві: прийняття нової Конституції України та на основі відповідних конституційних змін – нових законів, що стосуються судоустрою та судочинства, інших суміжних правових інститутів.

Вже 12 лютого 2015 р. був прийнятий Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», яким з метою підвищення національних стандартів судоустрою і судочинства та забезпечення права на справедливий суд було внесено зміни до низки нормативно-правових актів, що регулюють здійснення правосуддя в державі, а також до Законів України «Про Вищу раду юстиції» та «Про судоустрій і статус суддів».

Але, як зазначає В.С. Караваєв, представник Національного інституту стратегічних досліджень, «для утвердження справедливого та неупередженого суду в Україні необхідно створити сприятливі умови для перетворення Вищої ради юстиції в автономний управлінський орган, який забезпечить формування високопрофесійного й відповідального суддівського корпусу, гарантування його незалежності при здійсненні правосуддя» [15]. Як стверджує вчений, «у зв'язку зі зміною статусу Вищої ради юстиції (формування її складу, зміна її повноважень, передача повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до сфери її відання тощо) постає потреба й приведення назви фактично новостворюваного конституційного органу у відповідність до низки висновків Венеціанської комісії та Консультативної ради європейських суддів – Рада судової влади України, Вища рада правосуддя України чи Вища судова рада України» [15].

2 червня 2016 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», яким були внесені зміни у відповідні статті Конституції України стосовно здійснення правосуддя. В оновленій редакції статті 131 Основного Закону на

зміну Вищій раді юстиції приходить Вища рада правосуддя, статус якої регулюється окремим Законом України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 р. З прийняттям Закону про зміни до Конституції України 2 червня 2016 р. був прийнятий і новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів», яким визначено організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд.

Згідно положень цього Закону при здійсненні правосуддя суди є незалежними (стаття 6 Закону). Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання, що, зокрема, забезпечується особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень (стаття 48 Закону). Такими повноваженнями наділена Вища рада правосуддя як «колегіальний, незалежний конституційний орган державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів» [16]. Такий статус Вищої ради правосуддя в повній мірі відповідає європейським стандартам у сфері гарантування незалежного та неупередженого правосуддя.

Як зазначає член Вищої ради правосуддя Л. Швецова, «Вищу раду правосуддя можна назвати унікальною для Європи інституцією, оскільки вона була створена на основі рекомендацій Ради Європи. Також не можна оминути значення для інституційного розвитку вітчизняного законодавства рішення Європейського Суду з прав

людини у справі «Олександр Волков проти України», завдяки якому було суттєво реформовано процедури, що стосуються суддівської кар'єри, дисциплінарної відповідальності судді. Зокрема, запроваджено принцип правової визначеності у контексті дисциплінарної процедури, усунуто політичний вплив на питання кар'єри судді, впроваджено механізми захисту суддівської незалежності тощо» [17].

Таким чином, можна зробити наступні **висновки**. Незалежність суддів стосовно як влади, суспільства в цілому, так і сторін будь-якої судової справи як основний принцип верховенства права є гарантією належного та законного здійснення прав та свобод, поваги до прав людини та неупередженого застосування права.

Належним методом гарантування незалежності суддів можна вважати створення незалежного органу, значну частину чи більшість складу якого мають становити судді, що матиме вирішальний вплив на відбір, призначення та підвищення суддів на посаді.

Література:

1. *Основні принципи незалежності судових органів (Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року)*. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства (2015). Київ. 19-23.
2. *Рекомендація CM/Res (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки (ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р. на 1098 засіданні заступників міністрів)*. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства (2015). Київ. 41-50.

3. *Європейська хартія про статус суддів (Рада Європи, 1998 рік). Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства (2015). Київ. 27-31.*
4. *Пояснювальна записка до Європейської хартії про статус суддів, від 10 липня 1998 року. Модельний кодекс. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства (2015). Київ. 32-40*
5. *Велика хартія суддів. Консультативна рада європейських суддів. Основоположні принципи (прийнята у Страсбурзі, 17 листопада 2010 року КРЕС (2010). Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства (2015). Київ. 67-69.*
6. *Рекомендація (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13.10.94 року). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323> (2020, березень, 12).*
7. *Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства. Офіційний сайт судової влади України. <https://court.gov.ua/userfiles/visn_10_2007.pdf> (2020, березень, 12).*
8. *Закон про статус суддів 1992 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 8, 56.*
9. Назаров, І.В. (2005). *Правовий статус Вищої ради юстиції. Харків.*
10. *Закон про Вищу раду юстиції 1998 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 25, 146.*
11. Опаленко, Д.А. (2016). *Контрольна влада в Україні: від Вищої ради юстиції до Вищої ради правосуддя. Одеса.*

12. Колесниченко, В.М. (2011). Формування складу Вищої ради юстиції за європейськими стандартами. *Вісник Вищої ради юстиції*, 3 (7), 6-24.
13. Закон про судоустрій України 2002 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 27-28, 180.
14. Шишкін, В.І. (1996). Конституційні напрями розвитку структури системи правосуддя України. *Вісник Академії правових наук*, 7, 78-87.
15. Караваєв, В.С. (2014). Щодо вдосконалення конституційного статусу Вищої ради юстиції. Аналітична записка. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/schodo-vdoskonalennya-konstituciynogo-statusu-vischoi-radi-yusticii#_ftn19> (2020, березень, 12).
16. Закон про Вищу раду правосуддя 2016 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 7-8, 50.
17. ВРП – унікальна для Європи інституція, створена на основі новітніх рекомендацій РЄ для судових рад. (2019). *Юридична газета*, 36 (690). <<https://yur-gazeta.com/interview/vrp--unikalna-dlya-evropi-instituciya-stvorena-na-osnovi-novitnih-rekomendaciy-re-dlya-sudovih-rad.html>> (2020, березень, 12).

References:

1. *Osnovni pryntsypy nezalezhnosti sudovykh orhaniv (Skhvaleni rezoliutsiiamy 40/32 ta 40/146 Heneralnoi Asamblei OON vid 29 lystopada ta 13 hrudnia 1985 roku)*. Yevropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochnstva (2015). Kyiv. 19-23. [in Ukrainian].
2. *Rekomendatsiia CM/Rec (2010) 12 Komitetu Ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo suddiv: nezalezhnist, efektyvnist ta obov'iazky (ukhvalena Komitetom Ministriv Rady Yevropy 17 lystopada 2010 r. na 1098 zasidanni zastupnykiv ministriv)*.

- Yevropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochnystva (2015). Kyiv. 41-50. [in Ukrainian].
3. *Yevropeiska khartiia pro status suddiv (Rada Yevropy, 1998 rik)*. Yevropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochnystva (2015). Kyiv. 27-31. [in Ukrainian].
 4. *Poiasniuvalna zapyska do Yevropeiskoi khartii pro status suddiv, vid 10 lystopada 1998 roku. Modelnyi kodeks*. Yevropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochnystva (2015). Kyiv. 32-40. [in Ukrainian].
 5. *Velyka khartiia suddiv. Konsultatyvna rada yevropeiskykh suddiv. Osnovopolozhni pryntsypy (pryiniata u Strasburzi, 17 lystopada 2010 roku KRIES (2010))*. Yevropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochnystva (2015). Kyiv. 67-69. [in Ukrainian].
 6. *Rekomendatsiia (94) 12 «Nezalezhnist, diievist ta rol suddiv», ukhvalena Komitetom Ministriv Rady Yevropy na 518 zasidanni zastupnykiv ministriv 13.10.94 roku*. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323 [in Ukrainian]. (2020, March, 12).
 7. *Vysnovok №10 (2007) Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv do uvahy Komitetu Ministriv Rady Yevropy shchodo sudovoi rady na sluzhbi suspilstva*. *Ofitsiynny sayt sudovoi vlady Ukrayiny*. [The official website of the Judiciary of Ukraine]. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/visn_10_2007.pdf [in Ukrainian]. (2020, March, 12).
 8. *Zakon pro status suddiv 1992 (Verkhovna Rada Ukrainy)*. [Law on the Status of Judges 1992 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 8, 56. [in Ukrainian].

9. Nazarov, I.V. (2005). Pravovyi status Vyshchoi rady yustytsii [Legal status of the High Council of Justice]. Kharkiv. [in Ukrainian].
10. *Zakon pro Vyshchu radu yustytsii 1998* (Verkhovna Rada Ukrainy). [Law on the High Council of Justice 1998 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 25, 146. [in Ukrainian].
11. Opalenko, D.A. (2016). Kontrolna vlada v Ukraini: vid Vyshchoi rady yustytsii do Vyshchoi rady pravosuddia. [Controlling Authority in Ukraine: From the High Council of Justice to the High Council of Justice]. Odesa. [in Ukrainian].
12. Kolesnychenko, V.M. (2011). Formuvannia skladu Vyshchoi rady yustytsii za yevropeiskymy standartamy [Formation of the composition of the High Council of Justice by European standards]. *Visnyk Vyshchoi rady yustytsii* [Bulletin of the High Council of Justice], no. 3 (7), 6-24. [in Ukrainian].
13. *Zakon pro sudoustrii Ukrainy 2002* (Verkhovna Rada Ukrainy). [Law on the Judiciary of Ukraine 2002 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 27-28, 180. [in Ukrainian].
14. Shyshkin, V.I. (1996). Konstytutsiini napriamy rozvytku struktury systemy pravosuddia Ukrainy [Constitutional directions of development of the structure of the justice system of Ukraine]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk* [Bulletin of the Academy of Legal Sciences], no. 7, 78-87. [in Ukrainian].
15. Karavaiev, V.S. (2014). Shchodo vdoskonalennia konstytutsiinoho statusu Vyshchoi rady yustytsii. Analitychna zapyska [On improving the constitutional status of the High Council of Justice. Analytical note]. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/schodo-vdoskonalennya->

- konstituciynogo-statusu-vischoi-radi-yusticii#_ftn19 [in Ukrainian]. (2020, March, 12).
16. *Zakon pro Vyshchu radu pravosuddia 2016* (Verkhovna Rada Ukrainy). [Law on the High Council of Justice 2016 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 7-8, 50. [in Ukrainian].
17. VRP – unikalna dlia Yevropy instytutsiia, stvorena na osnovi novitnikh rekomendatsii Rle dlia sudovykh rad [GRP is a unique institution for Europe, created on the basis of the latest CoE recommendations for judicial councils]. (2019). *Yurydychna hazeta* [Law Gazette], no 36 (690). Retrieved from <https://yur-gazeta.com/interview/vrp--unikalna-dlya-evropi-instituciya-stvorena-na-osnovi-novitnih-rekomendacy-re-dlya-sudovih-rad.html> [in Ukrainian]. (2020, March, 12).